

Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi/Journal of Atatürk Yolu, 75 (2024), 1-15.

Geliş/Received: 22.09.2024

Kabul/Accepted: 18.10.2024

DOI: 10.46955/ankuayd.1554486

(Araştırma Makalesi/Research Article)

İNGİLİZ BELGELERİNE GÖRE TÜRK İSTİKLAL HARBİ SÜRECİNDE YUNANİSTAN'DA İKTİSADİ-MALİ DURUM VE HÜKÜMETLERİN SAVAŞI FİNANSA ETME ÇABALARI

ACCORDING TO BRITISH DOCUMENTS, THE ECONOMIC-FINANCIAL SITUATION IN GREECE DURING THE TURKISH WAR OF INDEPENDENCE AND THE EFFORTS OF THE GOVERNMENTS TO FINANCE THE WAR

MEHMET OKUR*-RESUL YAVUZ**

ÖZ

15 Mayıs 1919 yılında Yunanistan'ın İzmir'e asker çıkarması ile başlayan Batı Anadolu'daki işgal hareketi ülke ekonomisini sarsmaya başlamış, her yıl gittikçe artan askerî harcamalar Yunan maliyesini zora sokmuştur. Müttefikler, işgal öncesinde Yunanistan'a yaptıkları mali yardımlarla Yunan hükümetleri savaşı finanse edebilmişlerdir. Ancak Kasım 1920'de Venizelos'un seçimleri kaybederek başbakanlığı bırakması ve aynı yılın Aralık ayında da Müttefiklerle büyük sorunlar yaşayan sürgündeki Kral Konstantin'in yeniden tahta oturması, Müttefiklerin Yunanistan ile olan ilişkilerini derinden etkilemiştir. Bu tarihten sonra ülke yeterince dış yardım alamayınca savaşı finanse etmek için vergi oranlarını yükseltmek, yeni vergiler koymak ve parasal genişlemeye gitmek gibi uygulamaları devreye sokmak zorunda kalmıştır. Bu durum doğal olarak geçim sıkıntısı çeken halkın alım gücünün daha da zayıflamasına neden olmuştur. Ancak tüm bu mali-iktisadi sorunlara rağmen ülkenin uluslararası ticarî faaliyeti devam etmiş, malî sistemin çok zor şartlarda da olsa - ayakta kalmasını sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Yunanistan, İngiltere, Finans, Türk İstiklal Savaşı, Venizelos, Gounaris, Uluslararası Mali Komisyon.

ABSTRACT

Starting on 15 May 1919 with the Greek invasion of Smyrna, the occupation movement in Western Anatolia put the Greek finances in difficulty with an increasing sum from year to year. The Greek governments were able to finance the war with the financial aid provided by the Allies to Greece before the invasion. However, in November 1920, Venizelos lost the elections and resigned as prime minister, and in December of the same year, the exiled King Constantine, who had great problems with the Allies, was restored to the throne, which deeply affected the Allied relations with Greece. After this date, the country was unable to receive foreign aid and in order to finance the war it introduced many measures, especially tax rates which were burdensome to the people. Naturally, this situation led to a weakening of the purchasing power of the people who were oppressed under inflationary policies. Despite these financial hardships, the country's international trade continued, albeit under difficult conditions.

Key Words: Greece, England, Finance, Turkish War of Independence, Venizelos, Gounaris, The International Financial Commission.

* Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, okur25@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-8788-9038

** Doç. Dr., Bandırma Onyeddi Eylül Üniversitesi, resulyavuz@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7705-1020

Extended Abstract

Greece, which had been expanding its territory since its foundation, had posed a serious threat to its neighbors in the Balkans with the territories it gained from the Ottoman Empire during the Balkan Wars. The tensions between King Constantine and Venizelos during the First World War, coupled with the country being caught between the Entente and Alliance blocs, shook the country's financial, political and economic balances. Greece, which had been trying to survive with the economic aid of the Great Powers since its foundation, would carry out diplomacy with a large delegation headed by Venizelos in order to obtain what was promised to it at the Paris Peace Conference under the supervision of the International Financial Commission established by the Great Powers in the country after the First World War.

Starting on May 15, 1919 with the Greek invasion of Izmir, the occupation movement in Western Anatolia expanded to Central Anatolia in time, but it put Greek finances in difficulty with an increasing sum from year to year. The Greek governments were able to finance the war with the financial aid provided by the Allies to Greece before the invasion. At the end of 1918 and in 1919, Greece was able to finance one year of the war economically thanks to the loan agreements signed with the British and French Governments. Even though there were some strikes in the country during this period, the Greek governments succeeded in struggling these strikes in order not to weaken the purchasing power of the people by controlling the price increases. However, the Allies' relations with Greece were deeply affected when Venizelos lost the elections in November 1920 and stepped down as prime minister, and in December of the same year, Alexander, the son of the exiled former King Constantine, who had been having major problems with the Allies, was restored to the throne after his death.

Although the Allied Powers reacted seriously to this situation and threatened to cut off financial support to the existing Greek Government, they would have to accept Constantine's accession to the throne as a result of a popular vote. After this date, the Allied Governments continued their policy of maintaining official relations with the Greek Governments without involving the king. However, this change would create a rupture in Greece and the country would not be able to receive the loans provided by the treaties signed in 1918 and 1919, let alone new loans. This would not only shake the country's economic and financial balance, but would also make it even more difficult to finance the war. In the face of this situation, even though the Greek governments were engaged in an intensive diplomatic struggle to obtain financial support from European states, especially Britain, they would not get what they wanted.

This situation prompted Greek governments to take many measures to finance the war including especially tax rates, which would upset the public. The measures taken together with these policies led directly to weakening of the purchasing power of the people, who were oppressed under inflationary policies. Moreover, the cost of the occupation movement in Anatolia to the national economy was multiplied. However, despite the fact that the Greek economy suffered a large deficit in the balance of income and expenditure during the war years and inflation was at high rates due to the shortage of foreign currency, the country's international trade continued to increase despite some troubled periods.

This article aims to reveal how the Greek governments financed the occupation movement in Anatolia between 1920 and 1922 and what the economic conditions of the country went through during these years of occupation. It also focuses on the difficulties faced by the Greek governments' domestic political balance within the context of their relations with the Allies during this period.

As a result of these experiences of Greece, the economy of the country faced serious difficulties in the years mentioned, especially after Constantine became the ruler again, and the governments had to resort to many emergency measures domestic borrowing in order to finance the war. Nevertheless, during these years, the Greek people were in favor of the continuation of the occupation movement in Anatolia despite having to pay the economic costs of the war.

Giriş

Avrupalı Devletlerinin destekleri ile Osmanlı Devletinden bağımsızlığını elde eden Yunanistan (1830), birçok kez finansal ve siyasi krizler yaşamasına rağmen sınırlarını genişletme mücadelesinde başarılı bir politika izlemiştir. Yunanistan'ın bu genişleme politikası Balkan Savaşlarında elde etmiş olduğu zaferlerle Osmanlı Devleti'ne karşı bir üstünlüğe dönüşmüş ve Avrupa ülkelerinden almış oldukları desteklerle, Megali İdea hedefleri doğrultusunda kendilerince "kurtarılmayı bekleyen topraklar" olarak kabul edilen Batı Anadolu'yu ele geçirme hayalleri kurmalarına yol açmıştır. Fakat Yunanistan, hayallerinin genişliği kadar ekonomik ve askerî bir güce sahip olmadığından, kuruluş sürecinden itibaren sürekli olarak Büyük Devletlerden elde edilen kurtarma kredileri ve askerî yardımlarla ayakta durduğu da apaçık bir gerçektir. Hatta Büyük Devletler, Yunanistan'ın maliyesini bütünüyle kontrol etmek ve vergilerini toplamak amacıyla uluslararası bir mali komisyon dahi kurmuşlardır.¹ Büyük Devletler bu müdahaleleri ile hem ülkeyi finansal olarak ayakta tutmuşlar hem de bölgesel politikalarının bir aparatı haline getirmişlerdir. Özellikle Balkan Savaşları öncesinde verilen destek Yunanistan'ı komşularına nazaran en güçlü ülke konumuna getirmişti.

Yunanistan üzerinde her bir Büyük Devletin kendi çıkarı doğrultusunda etkili olmaya çalışması genelde Yunan siyasetçilerin işine gelse de zaman zaman ülkenin ağır krizlere sürüklenmesine de neden olmuştur. I. Dünya Savaşı sürecinde cereyan eden olaylar bu krizlerin açık ve büyük bir örneği olarak sunulabilir.

Balkan Savaşları ile geniş topraklar elde eden Yunanistan komşuları ile tam olarak sorunları çözmeden ortaya çıkan Birinci Dünya Savaşı'nda, Kral Konstantin'in Alman yanlısı tutumu ve savaşta tarafsız kalma çabası, İngiltere başta olmak üzere Müttefik Devletlerin baskısı altına girmesine neden olmuştur. Dört yıl boyunca artarak devam eden bu baskı Venizelos'un Kral Konstantin'e meydan okuyan tutumları neticesinde ülkenin adeta ikiye bölünmesine yol açarak Yunanistan'ın savaşa tam olarak girmediği halde Müttefik kuvvetler tarafından işgal edilmesine yol açmıştır. Neticede, 1917 yılında Selanik'te Venizelos'un Müttefik destekli yeni bir hükümet tesis ederek mevcut hükümeti tanımadığını beyan etmesi ile ülkede başlayan siyasi kaos ve ekonomik krizler, Yunanistan'ın 1917 nisanında Müttefikler lehine savaşa girmesine sebep olmuştur. Savaşın sona ermesiyle Batı Anadolu üzerinden kendisine vaat edilen topraklar için Birinci Dünya Savaşı'na dâhil olan Yunanistan, Müttefiklerden aldığı askerî ve mali destekle Makedonya cephesine asker sevk etmiştir.²

Yunanistan, bu seferberliği daha önce İngiltere ve Fransa ile imzaladığı ekonomik destek antlaşmaları ile sağlamıştı. Yunanistan, elde ettiği kredilerle donanmasını güçlendirirken, Amerika, İngiltere, Fransa ve İtalya başta olmak üzere birçok ülke ile de ticaretini geliştirerek ekonomisini güçlendirmeye çaba göstermiştir. Ancak ülke yine de içinde bulunduğu ekonomik krizden kendini kurtaramamıştı. Aslında Birinci Dünya Savaşı başladığı günlerde Yunanistan'ın kasasında 10 milyon frank kadar para vardı. Bu miktara ek olarak Alman bankalarında 25 milyon, Fransız bankalarında da 160 milyon franklık mevduatı bulunmaktaydı. Ancak, savaş nedeniyle bu paraları harcamasına izin verilmediği için kullanamıyordu. Yunanistan daha savaşa girmeden ekonomik krizde daha kötü bir safhaya girmişti. Öyle ki devlet memurları 1914 yılı Ağustos ayında maaşlarını alamamışlardı. Yunanistan'ın mali yönden bu karamsar tablosuna bir de İngiltere'den sipariş edilen kruvazör ve torpidoların 40 milyonluk borcu ile Amerikan'dan alınan zırhlıların 60 milyonluk borcu eklenince ülke daha savaşın başında iflasın eşiğine gelmişti. Bütün bu sıkıntılara ülkede baş gösteren açlık tehlikesi de eklenince halkın yaşamı altüst oldu.³ Ancak Yunanistan'ın savaşı kazanan tarafta yer alması, kamuoyunda, özellikle de hükümet çevrelerinde en kötüsünün geride kaldığı, varlıklı günlerin yakın olduğu beklentisini doğurmuştu.

Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile Paris'te 1919 yılı Ocak ayı içerisinde toplanan Paris Barış Konferansı'nda Venizelos başkanlığındaki heyetle boy gösteren Yunanistan, büyük bedeller ödeyerek girdiği savaştan kendisine vaat edilenleri talep etmek için galip devletlerin temsilcileri ile masaya oturdu.⁴ Yunanistan, İzmir merkezli Batı Anadolu'yu talep ederken, finansal olarak Müttefiklerden tam destek alacağı düşüncesindeydi. Geçen yüz yılda olduğu gibi müstakil olarak veya Büyük devletlere rağmen savaşa giremeyeceklerini bilen Yunan liderler,

¹ M. Fatih Tayfur, "Yunanistan'ın Mali- Finansal Krizi: Tarih Kaç Kez Tekerrür Eder?", *Mülkiye*, XXXVI/ 274, (2012), 184-189.

² Birinci Dünya Savaşı yıllarında Yunanistan ile Müttefik Devletlerarasındaki ilişkiler hakkında detaylı bilgi için bkz. Hasan Demirhan, *Yunanistan'da Emperyalist Kavga (1914-1918)*, İstanbul: İdil Yayınları, 2012, 94-187.

³ Demirhan, *Yunanistan'da Emperyalist Kavga*, 92.

⁴ 1919 yılı Paris Barış Konferansında Yunan tezleri ve talepleri hakkında bilgi için bkz. N. Petsalis-Diomidos, *Greece at The Peace Conference 1919*, Institute for Balkan Studies, Thessaloniki, 1978.

Türklerle girişilecek mücadelenin faturasını da yine tüm batı dünyasına kesme planları yapıyorlardı. Çünkü onlara göre, Yunanistan, İzmir'e sadece kendi çıkarları doğrultusunda çıkmayacaktı. Yunanistan, Anadolu'ya Türklere dayatılacak antlaşma ile Avrupa'nın ve hatta tüm Hristiyanların da haklarını korumayı kendisine hak olarak gördüğü için çıkacaktı. Şüphe yok ki bu, Batı Anadolu'da ve Trakya'da girişilecek işgalin maliyetini İtilaf ülkelerine yüklemek ve uluslararası kamuoyuna haklı görünmek için kurgulanmış bir düşünceydi.

Aslında Yunanistan, Paris Barış Konferansı başlamadan aylar evvel amaçlarını gerçekleştirmek için Müttefik Devletlerin başkentlerinde Venizelos liderliğinde lobi çalışmalarına başlamıştı. Venizelos çalışmalarını Nisan 1918 yılı başlarında Fransız ve İngiliz hükümetlerinin Yunanistan'ın savaştan önceki sınırlarında herhangi bir müdahalenin olmayacağı garantisini elde etmesinden sonra daha da yoğunlaştırmıştı. Yunan Hükümeti, bu güvenceyi aldıktan sonra Güney Arnavutluk olarak bilinen Kuzey Epir, Bulgaristan'ın elinde bulunan Batı Trakya ve Osmanlı egemenliğinde olan Doğu Trakya Bölgelerini de istiyordu. Bunlara ilaveten İtalya'nın elinde olan on iki ada ile İzmir merkezli Batı Anadolu Bölgeleri'ni kendi nüfuz alanı içerisinde görmek istiyordu. Ayrıca Yunanistan'ın, Kıbrıs'a yönelik talepleri de vardı. Fakat bu talebini İngiltere'ye karşı açıkça dile getiremediğinden Paris'te Müttefik delegasyonlarının önüne koyamayacaktı.⁵

Venizelos Paris'e ve Londra'ya resmi ve gayri resmi olmak üzere birçok ziyaret gerçekleştirmiş, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Wilson'u ikna edebilmek için tasarlanmış ve çok iyi renklendirilmiş etnografik haritalar hazırlamıştı.⁶ Venizelos, Yunan taleplerini elde etme hususunda ciddi bir engel olarak gördüğü Fransa'yı ikna edebilmek için de Kasım 1918'de Clemanceau ile bir görüşme yapmış ve bu görüşmede istemeyerek de olsa Yunan askerlerinin Müttefik orduları ile beraber anti-Bolşevik direnişe destek olabilecekleri sözünü vermişti.⁷ Nitekim Yunan ordusunun Fransızlarla beraber Odesa'da Bolşeviklere karşı yapılacak harekâta katılması Yunan iç siyasetinde çeşitli tartışmalara yol açmış, yine de Venizelos asker desteğinden geri adım atmamıştı. Aslında bu desteğin Paris Barış Konferansı'nda İzmir'e asker çıkarmada Fransa'nın olurluğunu sağlamak için yapıldığı saklanan bir gerçek değildi.⁸

Müttefiklerin kendisine tanıdığı haklarla 15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıkan Yunan birlikleri, 3 yıldan fazla bir süre Anadolu'da sürecek olan işgal hareketi ile hem kendi tarihinde hem de yakın dönem Türk tarihinde derin kırılmaları yaşatacak bir döneme da adım atmış oldu. Yunanistan, bu süre zarfında Müttefiklerden gördüğü destekle bütün kaynaklarını bu savaşa finanse ederek Anadolu'nun kalbi olan Ankara'yı ele geçirmeye çalıştı ve bu uğurda içte ve dışta yaşadığı bütün ekonomik, siyasi ve sosyal bunalımlara göğüs germek durumunda kaldı.

Yunanistan'ın Anadolu'daki macerası yıllara göre farklılık göstermişti. 1919 yılı Mayıs ayında başlattığı işgal hızlı bir genişleme ile Paris'te kendisine tanınan sınırların da dışına çıkmıştı. Batı Anadolu'nun içlerine doğru yayılan işgal, 1920 yılı başlarında düzenli Türk kuvvetleri ile çarpışmaya dönüşene kadar nispeten Yunan ordusu için kolay olmuştur. Zira Türk Kuvayı Milliye birlikleri Yunan ordusunun ilerlemesini yavaşlattıysa da işgalin genişlemesini durduramamıştı. Ancak 1920 yılı içerisinde gerek Anadolu'da meydana gelen askeri olaylar, gerek Avrupa arenasında yaşanan diplomatik gelişmeler ve gerekse Yunanistan içerisinde ortaya çıkan siyasi ve ekonomik bunalımlar, Yunan ordusunun Anadolu'daki işgal hareketini derinden etkilemiştir.

Yunan ordusu, 1921 yılı boyunca Anadolu'da düzenli Türk kuvvetleri ile giriştiği bütün muharebeleri ülke içinde meydana gelen ekonomik ve siyasi krizlerin gölgesinde gerçekleştirdi. Bu savaşların bazılarında başarılı olsa dahi, siyasi çekişmeler ordu içerisine sirayet ettiğinden komuta kademesi ve askerler kriz ve bunalımlardan uzak duramadı. Bütün bu süreçlere bir de Müttefik Devletlerle olan değişken ve son derece kırılğan ilişkiler de eklenince Yunan işgal harekâtı, adeta sonu belirsiz bir maceraya dönüştü. 1920 sonbaharından itibaren ilk olarak Fransız ve İtalyanların sırt çevirmeye başlamaları, 1921 yılı ortalarından itibaren de en büyük Müttefiki İngilizlerin ekonomik yardımı sınırlandırması adeta Yunanistan için felakete giden sürecin başlangıcı olmuştu. Nitekim Batı Anadolu'da tutunamayacağını anlayan Yunanistan'ın son diplomatik destek talepleri de yeterince

⁵ Andrew Dalby, *Eleftherios Venizelos 1919-1923 Barış Görüşmeleri ve Sonrası*, (Çev.: Dinçer Demirkent), Ankara: Akılçelen Kitaplar, 2014, 81; Paul Helmreich, *Sevr Entrikaları Büyük Güçler, Maşalar Gizli Antlaşmalar ve Türkiye'nin Taksimi*, (Çev. Şerif Erol), İstanbul: Sabah Yayınları, 1996, 28.

⁶ Dalby, *Eleftherios Venizelos*, 91.

⁷ "Venizelos'un Hatıraları ve Gizli Mektupları", *Hayat Tarih Mecmuası*, S.1, Ocak 1974, s. 14.

⁸ Odesa'daki harekâta katılan Plastiras, askerlerine bu harekâtın amaçlarını: "Bu harekâta katılarak Trakya ve Anadolu'daki haklarımız için büyük destekçiler bulacağız. İzmir'e giden yol, şimdi Rusya'dan geçmekte. Oraya, Bolşeviklerle savaşmak için gideceğiz. Çanakkale ve İstanbul Boğazı'nı geçerek, İstanbul ve Ayasofya ile temas edeceğiz. Ruslara bize önceden verdikleri desteğin karşılığını bu şekilde çocuklarımıza İzmir ve İstanbul'u sunacağız." cümleleriyle izah ediyordu. Nilüfer Erdem, *Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı (1919-1923)*, İstanbul: Derlem Yayınları, 2010, 122.

karşılık bulamayacak, Mustafa Kemal Paşa komutasındaki Türk ordusunun 26 Ağustos 1922 sabahı başlayan ani ve güçlü taarruz hareketi ile Yunanlar için hafızalara kazınan 'Küçük Asya Felaketi' gerçekleşecekti.

1919-1922 Yılları Arasında Yunanistan'ın Mali Durumu ve Hükümetlerin Anadolu Harekâtını Finanse Etme Çabaları

Yunanistan, İzmir'e çıkarma yaptığı 1919 Mayıs ayı ortalarında nispeten iyi bir mali duruma sahipti ve bazı grevlere rağmen 1920 yılı içerisinde de bu durumunu sürdürmeyi başarmıştı.⁹ Nitekim ülkedeki bir kısım vergileri kontrol eden Uluslararası Mali Komisyon da kredi veya borç alımı için Yunan maliyesine referans olmayı sürdürüyordu.¹⁰ Ancak mali görünüm, 1920 yılı Kasım ayından itibaren Venizelos'un seçimleri kaybetmesi ve Kral Konstantin'in yeniden tahta oturmasıyla olumsuz yönde seyretmeye başladı.¹¹ Başta İngiltere olmak üzere Müttefik devletler, Yunan Hükümetine verdikleri notalarda Kral Konstantin'in ülkeye dönmesi durumunda mali desteği keseceklerini açıkça ifade etmişlerdi.¹²

Aslında Yunanistan'daki mevcut hükümet, Konstantin'in yeniden hükümdar olacağına kesin gözüyle baktığı için bu sorumluluğu üzerine almamak ve müttefik baskısından kurtulmak amacıyla yapılacak bir halk oylaması ile Konstantin'in dönüşünü sorunsuz halletme düşüncesindeydi. Fakat yine de Müttefik Devletler, Konstantin'in ülkeye dönüşüne sert tepki gösterdiler, ancak onlar da daha ileri gidemediler. Yunanları Türklerin üzerine ajite etmekten başka çaresi olmayan Müttefikler, Kralı muhatap almadan yalnızca hükümet ile ilişkileri yürütmeye çalıştılar.¹³ Fakat Birinci Dünya Savaşı yıllarında ülkeyi tarafsız tutma çabası ile Müttefiklerle ciddi çekişmeye giren Konstantin'in yeniden Yunanistan tahtına oturması, Yunanistan'ın iç politik dengelerini derinden sarsmaya, dolayısıyla Anadolu'da yürütülen işgal hareketinin finansal ve siyasi desteğini olumsuz etkilemeye başlamıştı. Bu tarihten sonra Fransa ve İtalya'nın Yunanistan aleyhine dönen belirgin tepkisi, zaman zaman İngiltere'yi de etkisi altına aldı ve bu durum Avrupa piyasalarında kredi arayışını sürdüren Yunan hükümet yetkililerine kapıların birbiri ardına kapanmasına yol açtı. Her ne kadar Konstantin, tahta yeniden oturmasından sonra Müttefik Devletlere bağlılığını dile getirerek Anadolu'daki harekâtı devam ettireceğini bildirirse de Müttefik kanaat bu ifadeleri gerçekçi bulmadı.¹⁴ Bu arada Venizelos'un seçimleri kaybederek iktidarı muhaliflerine bırakması, zaten var olan Venizelos – Anti Venizelos tartışmalarını tekrar alevlendirdi.¹⁵

⁹ Buna rağmen ülkede çok sayıda grev gerçekleşti. Bunlar arasında en önemlileri, haziran ayında Patras'ta başlayan ve 16 süren genel işçi grevi ile eylül ayında Patras liman işçilerinin greviydi. Diğer grevler arasında demiryolu işçilerinin, elektrikçilerin ve belediye çalışanlarının grevleri ilk sırayı almaktaydı. Ancak hükümet, bu grevleri çok fazla sorun çıkarmadan halletmeyi başarmıştı. 1921 yılı boyunca grevler sıklıkla gerçekleşmiş, fakat genellikle önemsiz olmuştur ve hükümet, bu yılda da çoğu vakada işçilerle bir uzlaşmaya varmıştır. The National Archives, Foreign Office (TNA), FO 476/36, Annual Report 1920-21, Greece. No. 13388671; Ayrıca Yunanistan'da gerçekleşen grevler hakkında değerlendirme için bkz. TNA, FO 371/6083-C20645/20/19, Granville to Foreign Office, Minutes by Nicolson, 28 October 1921.

¹⁰ Yunanistan, 1821 tarihli Mora İsyanından itibaren sürekli olarak İngiltere başta olmak üzere Büyük devletlerden borç para almıştır. Fakat borçları zamanında ödeyemeyen Yunan hükümeti her defasında yapılandırma talep ederek mali sıkıntıdan kurtulma çareleri aramıştır. 1897 Osmanlı- Yunan Savaşına kadar birkaç kez iflas eden Yunanistan, bu şekilde Büyük Devletlerin müdahaleleri ile ayakta durmaya çalışmış ancak bu savaş devlete pahalıya mal olmuştur. Büyük Devletler, bu kez Yunanistan maliyesini bilfiil kontrol etmek için harekete geçmişler ve Uluslararası Mali Komisyonun kurmuşlardır. Atina'da üstlenen Kurul; İngiltere, Rusya, Avusturya- Macaristan İmparatorluğu, Almanya, Fransa ve İtalya temsilcilerinden oluşuyordu. Komisyon, kibritle, sigara kâğıdı, tuz, petrol, damga vergisi, tütün, Zımpara ve Pire Limanı'ndan alınan gümrük vergilerinden gelen gelirleri kontrol ederek hem Yunanistan'ın borçlarının geri ödenmesini sağlayacak hem de ülkenin mali durumunu gözlemleyerek iflasa sürüklenmesi önleyecekti. Tayfur, "Yunanistan'ın Mali-Finansal Krizi", s. 187.

¹¹ 1919-1920 yılı için toplam gelirler, 469.690.190, giderler ise 1.554.356.975 drahmi olup, 1.084.666.785 drahmi bütçe açığı verilmişti. 1920-1921'de ise gelirler sınırlı düzeyde artarak 597.011.196 drahmiye ulaşırken, giderler ise ¼ oranında artarak 2.005.303.578 drahmi olmuş, bütçe açığı da 1.408.292.382 drahmi civarında gerçekleşmişti. Belirtilen yıllarda Yunan Savaş Bakanlığı'na ayrılan bütçe miktarı ise sırasıyla 966.895.765 ve 1.007.796.893 drahmi olmuştu. TNA, FO 476/36, Annual Report 1920-21, Greece. No. 13388671.

¹² Kral Alexander'ın, 2 Ekim 1920'de sarayında bir maymun tarafından ısırılması ve 25 Ekim 1920 tarihinde hayatını kaybetmesi, babası Konstantin'in yeniden tahta gelmesi ihtimalini doğurmuştu. Öteden beri Kral Konstantin ile ters düşen ancak Sevr Antlaşması sonrasında Yunanistan'a kazandırdıkları ile milli kahraman ilan edilen Venizelos ise seçimi rahat kazanacağı inancı ve daha güçlü bir şekilde iktidara gelme düşüncesi ile seçime gitme kararı aldı. Ancak 14 Kasım 1920'de yapılan seçimlerde beklenmedik bir yenilgi alarak iktidarını kaybetti. Seçim sonuçları, sadece Venizelos taraftarları için değil ona muhalif olan tüm kesimler için bile büyük bir sürpriz olmuştu. Seçimlerden sonra yapılan halk oylaması ile baba Konstantin, %98'lik oy oranıyla sürgünden dönerek yeniden tahta oturdu. Michael Llewellyn Smith, *Yunan Düşü*, Ankara: Ayraç Yayınları, 2002, 219

¹³ Konstantin'in dönüşü ile ilgili olarak Müttefiklerin notalı tepkileri ve Yunan hükümetine yönelik baskılar için bkz. Smith, *Yunan Düşü*, 235-247.

¹⁴ M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında Türk- Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*, Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, 1988, 113-114.

¹⁵ Smith, *Yunan Düşü*, s. 251.

Venizelos'un düşmesinin yarattığı güven kaybı ve Konstantin'in tahta yeniden oturması Müttefik Kuvvetler tarafından sağlanan mali desteğin geri çekilmesine sebep olduğu gibi ülkede maliyeti denetleyen Uluslararası Mali Komisyon'un onay vermeden hükümetin karşılıksız para basması ve siyasi görünümdeki genel belirsizlik, drahminin piyasalarda önemli miktarda değer kaybetmesine neden olmuştu. Öyle ki drahminin, 1920 Kasım ayı ortasında sterlin karşısındaki değeri otuz yedi seviyesinden sadece birkaç hafta sonra kırk dokuz seviyesine düştü ve bu düşüş hiçbir istikrar belirtisi olmadan devam etti. 1921 yılı boyunca Anadolu'da yaşanan savaşlarla birlikte iç politikada devam eden gerilimler, para biriminin daha da düşmesine ve ülkenin kasasını yılsonuna doğru neredeyse tüketmesine yol açtı. Aşırı fiyat dalgalanması ve drahminin değer kaybı yıl sonunda resmi kurdan 1 sterlinin 98 drahmi civarına yükselmesine neden olurken, açık piyasada bu oran 120'leri gördü. 1922 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında ise bu oran hükümet müdahalesi ile daha da yükselerek 140 drahmiye ayarlandı. Aynı dönemdeki serbest piyasa oranları ise 1'e 215 konumunda idi. Yunan ordusunun yenilgisi ile birlikte Atina'da yapılan askeri darbe sırasında milli para birimi daha da değer kaybederek 1 sterlin önce 300, yılsonunda da 450 drahmiye ulaştı.¹⁶

Yunanistan'da hükümetler, paranın sürekli olarak artan bir hızda değer kaybetmesine karşı çeşitli önlemleri devreye sokmalarına rağmen iç istikrarsızlık ve Müttefiklerin mali desteği kısımları nedeniyle hükümetler ekonomik kriz ile baş edememenin sıkıntısını yaşıyorlardı. Savaş yıllarında hükümet yetkililerinin kamuoyuna vermeye çalıştıkları iyimser güvencelere rağmen halk arasında ortaya çıkan vurgunculuk ve genel bir tedirginlik hali, hayat pahalılığını da tetikleyerek yüksek enflasyona sebep olmuştu. Öyle ki savaşın başından sonuna kadar yüksek seyreden enflasyon, halkın alım gücünü düşürdüğünden muhalif gazeteler sürekli olarak bu konuyu gündemde tutmakta ve hükümeti eleştirmekteydiler. Nitekim dönemin en etkili muhalif yayınlardan *Rizospastis* Gazetesi savaşın sebep olduğu hayat pahalılığına dikkat çekmekte, Venizelos Hükümeti'ni emperyalist güçlerin çıkarlarına hizmet etmekle suçlamaktaydı.¹⁷ 14 Mart 1920 tarihli bir yazıda, hayatın her gün daha da zorlaştığından ve Atina'daki pahalılığa dünyanın hiçbir yerinde rastlanamayacağı ifade ediliyordu. Marnieros imzası ile yayınlanan yazıda, "...en kötüsü de hükümetin gerçekten durumu anladığına ya da temel gıda ürünlerinin fiyatlarını düşürmeye çalışacağına inanmıyoruz" denilmekteydi. Yine aynı yazıda işçi maaşlarının temel ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kaldığına, karşılıklı olarak yardımlaşmanın da mümkün olmadığına dikkat çekilmekteydi. Bir başka yazıda ise ekmeğin fiyatının işçilerin maaş artışı ile kıyaslanamayacak derecede artış gösterdiği üzerinde durulmaktaydı.¹⁸

1921 yılı nisan ayında Yunan Hükümeti, ekonomik krizi düzeltmeye yönelik birtakım önlemler aldı. Bir taraftan dövize ulaşım sınırlama getirirken diğer taraftan da ithalat vergilerini artırdı ve altın drahminin değeri 1.45'ten 2.50'ye yükseltildi. Yeni getirilen Konsorsiyum yasasına göre döviz işlemlerine yalnızca acil ihtiyaç maddeleri için izin verildi.¹⁹ Yunanistan'ın neredeyse tüm ihtiyaçlarını yurt dışından ithal ettiği göz önüne bulundurulduğunda, gümrük vergilerindeki artış, hemen hemen her türlü ürünün serbest pazardaki fiyatını yükseltti. Konsorsiyum Komitesinin görevi günlük olarak toplanıp döviz kurunu belirlemek ve konsorsiyuma katılan bankaların her birine paylarına göre döviz miktarını onaylamak ve tahsis etmektir. Konsorsiyumun düzenlemelerine göre, Yunanistan'a ithal edilen malların bedelini hiç kimse izinsiz olarak dövizle ödeyemiyordu. Örneğin, bir İngiliz firmasına 100 sterlin borcu olan bir Yunanlı'nın, bu miktar karşılığında Londra'ya çek talebinde bulunması ve karşılığında drahmiyle ödeme yapması gerekiyordu. Bu düzenleme, konsorsiyumun talep edilen tüm miktarları karşılayacak kadar sterline sahip olmaması nedeniyle ticareti büyük ölçüde engelliyordu. Sterlin cinsinden bir meblağ için başvuru yapıldığında bazen miktarın dörtte biri veya yarısı ödenirken, hemen hemen hiçbir durumda tutarın tamamı verilmiyordu.²⁰

Ekonomik durumun bozulması sonucu alınan olağanüstü önlemler, Yunanistan ile ticaret yapan İngiliz tüccarlarını rahatsız etmeye başlamıştı. İngiliz elçiliğinin Londra'ya bildirdiğine göre, başlangıçta drahmi cinsinden fiyatlandırılan, değeri yarıya düşen ve değer kaybetmeye devam eden sözleşmeler nedeniyle İngiliz tüccarlar, büyük zarara uğradıklarından Yunan hükümetinin ödeme yapamamasından dolayı mağdur

¹⁶ TNA, FO 476/36, Annual Report 1920-21, Greece. No. 13388671.

¹⁷ Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, "Mondros Mütarekesi'nden Sevri Antlaşması'na Yunan Kamuoyunun Tutumu: Beklentiler-Yorumlar-Tepkiler", *Türk ve Batı Basınında Sevri Antlaşması* (Ed.: Mehmet Okur), Ankara: Akçağ Yayınları, 2022, 396.

¹⁸ Nilüfer Erdem, *Mizah Penceresinden Yunanistan'da Halk, Savaş ve Siyaset 1919-1923*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2018, 135.

¹⁹ TNA, FO 476/36, Annual Report 1920-21, Greece. No. 13388671.

²⁰ TNA, FO. 476/36, Annual Report 1920-21, Greece. No. 13388671.

olmuşlardı.²¹ Özellikle İngiliz ordusunun Yunan deniz ve kara kuvvetlerine sunduğu hizmetler, resmi sözleşmelere dayalı olarak yine İngiltere tarafından sağlanan lojistik desteklerin ve yapılan işlerin borçları ödenememişti.²²

Bu arada belirtmek gerekir ki drahminin sterline karşı hızlı bir şekilde değer kaybetmesi, İngiliz ve Fransız tahvil sahiplerinin çıkarlarını kurumakla görevli Uluslararası Mali Komisyonun endişelenmesine de yol açmaktaydı. Komisyon, savaşı finanse etmekte zorlanan Yunan hükümetlerinin uyarılması için sürekli olarak kendi hükümet yetkililerinin dikkatini çekmek durumunda kalıyordu. Yunan hükümet yetkilileri, bu uyarılara rağmen iç piyasayı dengelemek ve savaşı finanse etmek için yurt dışı piyasalardan para bulma arayışı içerisine girmişlerdi. Yunan hükümeti, bu arayışlarda başta İngiltere olmak üzere Müttefik devletlerden destek talep etmekteydi. Ancak Uluslararası Mali Komisyonun Yunan ekonomisini denetlemesi ve ülkeye borç verecek olan Avrupalı tüccarların bu komisyonun yönlendirmelerine göre hareket etmesi, hükümetin manevra alanını kısıtlamaktaydı. Savaşın başlangıcında Yunan ordusunun Batı Anadolu'da giriştiği işgal harekâtı, ülkeye günde 3 milyon drahmiye mal olurken, bu oran 1921 yılı başlarında 5,5 milyon drahmiye, yılsonunda da 8.5 milyon drahmiye çıkmıştı. Şüphe yok ki, Anadolu'da savaş düğümünün çözüleceği 1922 yılında ise günlük masraflar neredeyse ikiye katlanmış bir vaziyetteydi. Tahmin edileceği gibi bu durum, Yunan hazinesini önemli ölçüde zorladı. Hükümet çevreleri mücadeleyi sürdürmek için kaynak konusunda herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını beyan etseler de ülkede, savaş için gerekli mali fonların nereden bulunacağı konusunda pek çok spekülasyon ve endişelerin olduğu İngiliz elçiliği tarafından Londra'ya iletiliyordu. Hatta Atina'daki İngiliz elçiliği, Yunan hükümetinin yurt dışından mali yardımın gelmediği durumlarda, emanet tedavülünün artırılmasının tek çözüm gibi görüldüğünü belirtmekte, ancak böyle bir adımın ülkeyi ekonomik kaosa ve hatta iflasa sürükleyebileceği uyarısında bulunmaktaydı.²³

Bu arada Yunan Merkez Bankası, Nisan 1920'de İyonya Bankası'ndan 7 milyon drahmiye kadar para basma imtiyazını devralarak artık tek ihraç bankası olmuştu. Mayıs ayında ise Maliye Bakanı, Uluslararası Mali Komisyon'dan Yunan topraklarının genişlemesi nedeniyle toplam 300 milyon drahmi çıkarılması için izin istedi ve bu, eylül ayında komisyon tarafından ilgili hükümetlerin onayıyla kabul edildi. Venizelos hükümetinin düşmesinden önce, yani 1920 Kasım öncesinde, banka tarafından 400 milyon drahmilik bir miktar daha basılmıştı. Bunun 200 milyon drahmisi mevcut hükümet tarafından ödünç alındı ve diğer 200 milyon drahmisi de Uluslararası Mali Komisyonun ve bu komisyonda temsil edilen üç hükümetin itirazlarına rağmen, sonraki hükümet tarafından ödünç alındı ve harcandı. Her ne kadar hükümet bu meblağın bir kısmını bankaya geri ödeyeceğine söz vermiş olsa da bu meblağın çoktan harcanmış olması nedeniyle ödeme yapamadı. Yunan Merkez Bankasının bu şekilde para basması, hem Uluslararası Mali Komisyonu rahatsız etmiş hem de ülkede sürekli yükselen oranda bir enflasyonun ortaya çıkmasına neden olmuştu.²⁴

Yunanistan ekonomik olarak dengelyi sağlayama çabalarırken gerek iç piyasayı ve gerekse savaşı finanse etmek için Müttefiklerden borç para bulmanın derdindeydi ve bu durum göreve gelen hemen bütün Yunan hükümetleri için en önemli sorun olarak kendisini göstermişti. Örneğin 1920 sonbaharında Merkez Bankası tarafından kâğıt üzerinde basılan ve Venizelos hükümeti tarafından Müttefiklerden borç alınan 400.000.000 drahmiden kalan 100.000.000 drahmiyi kullanmak için mevcut hükümetin Uluslararası Mali Komisyon'dan onay istenmesi, bir dizi soruna yol açmıştı. Komisyonun Fransız ve İtalyan üyeleri herhangi bir itirazda bulunmazken, İngiliz Maliye Bakanlığı'nın finansal sebeplerle itiraz etmesi ve bu arada Kasım 1920'de Venizelos'un seçimleri kaybederek görevden çekilmesi, paranın kullanımını da imkânsız kılmıştı.²⁵ Kaynak arayışına devam eden Yunanistan, bir ara Sevr Antlaşması'nın kendisine tanıdığı imtiyaz hakları üzerinden Anadolu'da işgal altında tuttuğu bölgelerden vergi almaya dahi kalkışmış ancak Müttefiklerden gelen uyarılar üzerine bu uygulamadan vazgeçmek zorunda kalmıştı.²⁶

²¹ TNA, FO. 371/6087-C238 04/60/19, Bentinck to Curzon, 22 December 1921. See Appendix 1. Tables 3. The Cost of War for the Greek Economy 1919-1923 and the relation of drachma to pound.

²² TNA FO 371/6087-C238 04/60/19, Bentinck to Curzon, 22 December 1921. See Appendix 1. Tables 3. The Cost of War for the Greek Economy 1919-1923 and the relation of drachma to pound.

²³ TNA, FO. 476/36, Annual Report 1921, Greece. No. 13388671.

²⁴ TNA, FO. 371/6087-C238 04/60/19, Bentinck to Curzon, 22 December 1921. See Appendix 1. Tables 3. The Cost of War for the Greek Economy 1919-1923 and the relation of drachma to pound.

²⁵ TNA, FO. 371/6087-C238 04/60/19, Bentinck to Curzon, 22 December 1921. See Appendix 1. Tables 3. The Cost of War for the Greek Economy 1919-1923 and the relation of drachma to pound.

²⁶ TNA FO 476/36, Annual Report 1921, Greece. No. 13388671.

1921 yılına gelindiğinde Konstantin'in tahta oturması ve Venizelos karşıtlarının yönetimi ele geçirmesi ile Yunanistan yeni kredi almak bir yana dursun daha önce imzalanan antlaşmalarla elde edilen kredileri talep edemez hale geldi. Gounaris Hükümeti, Şubat 1921'de toplanan Londra Konferansı öncesinde İngiliz Hükümetinden borç talep etmek ve uygulanan mali ambargonun kaldırılması için Müttefik devletlerin temsilcileri ile görüşmelere başlamıştı. Ancak bu konuda İngiliz, Fransız ve İtalyan yetkililer arasında belirgin görüş ayrılıkları vardı. Hatta bazı İngiliz yetkililer bile Yunanistan'ın desteklenmesi hususunda tereddüt içindeydi. Londra'da, Yunanistan'a destek konusunda net bir tavır sergileyen neredeyse tek kişi Başbakan Lloyd George kalmıştı. Ancak o da Fransız ve İtalyanlar başta olmak üzere bazı hükümet yetkililerini ikna edememenin sıkıntısını yaşamaktaydı. Nitekim Londra'da Yunanistan ile ilgili konuların ele alındığı Müttefik konferansının 9 Mart tarihli oturumunda Yunan mali krizini gündeme getiren yine İngiliz Başbakan oldu. Yunanistan'ın diğer bütün devletler gibi para basmaya hakkı olduğunu ileri süren Lloyd George'a göre Konstantin'in geri dönüşünü engellemek için uygulanan ambargo işe yaramamış, Kral buna rağmen geri dönebilmişti. Üstelik Ankara Hükümeti'nin para basabildiği bir durumda Yunanistan'ı bundan mahrum bırakmanın adaletsizlik olduğunu ileri süren İngiliz Başbakanına göre, Ankara'nın daha fazla toparlanmasına izin vermeden Yunanistan'ın önündeki mali engellerin kaldırılması gerekmektedir. Başbakan Lloyd George, konferansta başlangıçta Yunan askerî durumunun pek iyi olmadığı fakat artık Yunan ordularının önünde hiçbir engel kalmadığını belirterek müttefiklerini inandırmaya çalıştı. Ankara'nın Yunan ordusuyla mücadele edebilecek sayıda asker buldurmasının uzun zaman alacağını düşünen Lloyd George'a göre mevcut koşullarda Yunanistan, rahatlıkla işin üstesinden gelebilirdi. Fakat Lloyd George'un, Atina Hükümeti'ne mali serbestlik ve destek verilmesi halinde Yunanlıların başarılı olabileceğine yönelik düşünceleri Fransızlara pek inandırıcı gelmedi. Yunanistan'ın köşeye sıkıştığının farkında olan Fransa, Yunan ordusunun Müttefiklerin yardımı olmadan Türkleri yenemeyeceğini biliyordu. Öyleyse Yunan tarafının konferansta kendisine sunulan yeni şartları onaylamaktan başka çaresi yoktu. Fransa Başbakanı Briand'a göre, yapılması gereken en doğru işin Yunan ordusuna Anadolu'da operasyonları durdurması baskısının yapılmasıydı. Fransa, bu görüş çerçevesinde Anadolu'da Türklerin çoğunlukta olduğu bütün bölgelerin ve dolayısıyla İzmir'in Türk hâkimiyeti altında kalmasından yanaydı. İtalyanlar da daha önce olduğu gibi bu toplantıda da Yunan karşıtı tutumlarını sürdürmüşlerdi.²⁷

Londra'da Gounaris'in mali destek istediği bu görüşmelerden de Yunan Hükümetini rahatlatıcı bir sonuç çıkmadı. İtalyanlar ve Fransızlar, Yunan hükümetinin önüne konulacak şartlar dâhilinde Batı Anadolu'yu tahliye etmesini talep etmekteydiler. Yunan hükümet yetkilileri ise, barışı kendilerinin de arzuladığını ancak Sevri barışının Yunanistan'a tanıdığı haklardan vazgeçme niyetinde olmadıklarını dile getirdiler.²⁸

Müttefiklerin açık olumsuz tutumuna ve İngiliz kamuoyundaki homurdanmalara rağmen Yunan yetkililer İngiltere'den borç para elde etme konusunda girişimlerini sürdürdüler. Nitekim Yunan Ulusal Bankasının Genel Müdürü M. Maximos, 1921 Haziran ayında yeni vilayetlerdeki tütün tekeli taahhüt ederek Messrs Armstrong'dan 10.000.000 sterlinlik bir kredi almayı umuyordu. Gounaris'in, Temmuz ayında 30.000.000 sterlinlik bir kredi elde etme girişimi ise Londra yönetimi tarafından yine olumsuz karşılanmıştı. Ancak Gounaris, bu konuda ısrarını sürdürdü. Lloyd George da; Boğazlar, Doğu Akdeniz, Basra Körfezi ve Hindistan hattındaki çıkarlar için Yunanistan'a bir kez daha destek olma yollarını aramaya başladı.²⁹ Lloyd George, kişisel olarak Yunan Hükümeti'ne İngiliz piyasalarında borç bulunması taraftarıydı ve bunun için birtakım girişimlerde bulunacaktı. Nitekim bu girişimler neticesinde de Lloyd George, Maliye Bakanı Horne'a, oyalamaktan vazgeçip Yunanlılarla bir anlaşma yapılmasını istemişti. Horne, 22 Aralık'ta Gounaris'e bir mektup yazarak Gounaris'in imzalaması için bir antlaşma gönderdi. Ne var ki incelendiğinde bu antlaşma Yunanistan'a hiçbir şey kazandırmıyordu. Horne-Gounaris anlaşmasına göre, İngiliz hükümeti, 15 milyon sterlinlik bir borç için Yunanistan'ın gelirlerini güvence olarak göstermesini kabul ediyordu. Böylece İngiltere, İngiliz sermaye piyasalarından Yunan hükümetine borç para bulma imkânı tanıyordu.³⁰ Ancak İngiliz piyasalarında Yunanistan'a borç verme riskini alacak herhangi bir

²⁷ İsmail Ediz, *Diplomasi ve Savaş*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2015, 258.

²⁸ Hatta Gounaris, Lloyd George'a Türklere yapılacak bir harekâtın bir hafta içerisinde başlayacağını ve başarı kazanarak Türklere boyun eğdireceklerini söylemişti. Bunun üzerine L. George, "Hiçbir şeyi şansa bırakmayın, başarısızlığınız Türkleri ele avuca sığamaz duruma getirir. İngiltere'nin kalbinde Yunan halkı hakkında daima sıcak bir köşe vardır," ifadelerini kullanmıştır. Adnan Sofuoğlu, Seyfi Yıldırım, *Arşiv Vesikalarına Göre 1921 Londra Konferansı*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2018, 416

²⁹ David Lloyd George, hatıralarında Yunanistan'ın Anadolu'daki yenilgisini Konstantin'in Yunan tahtına oturmasından sonra ülke içinde ve orduda meydana gelen iç çekişme ve gelişmelere bağlayacaktı. Konu ile ilgili detaylı bilgi için bkz. *David Lloyd George'un Hatıralarında Sevri ve Lozan'a Giden Süreç*, (Yay. Haz: Resul Yavuz), İstanbul: İdeal Kültür Yayınları, 2020, 269-271.

³⁰ TNA, FO. 371/6087-C238 04/60/19, Bentinck to Curzon, 22 December 1921. See Appendix 1. Tables 3. The Cost of War for the Greek Economy 1919-1923 and the relation of drachma to pound; Gounaris, imzaladığı antlaşma sayesinde borç para elde edeceği umudu ile

sermayedar, banka veya bir kuruluş bulmak zordu. Yine de Horne ile yapılan anlaşmasından güç bulan Gounaris, vakit kaybetmeden borç para bulmak için Armstrongs Bankası'na başvurdu. Bu girişimin arkasından başka arayışlar da geldi. Fakat Yunanlıların kaçamak yollara sapmaları ve Yunan hükümet yetkililerinin parasal durum hakkında hesap vermekte gecikmeleri, aynı zamanda İngiliz hükümetinin borcu kesin ve resmi olarak desteklememesi nedeniyle İngiliz sermaye sahiplerinin ciddi bir şekilde görüşmelere girişmemeleri Gounaris'in çabalarını sonuçsuz bıraktı.³¹

Finansman arayışına devam eden Yunan hükümetinin 1921 yılı boyunca Ulusal Bankadan aldığı toplam borç miktarı, 1.138.000.000 drahmiye ulaştı. Savaşın ülkenin finansları üzerindeki ağır yükü göz önünde bulundurulduğunda, hükümetin bankadan borç almaya nasıl devam edebileceği veya alınan borçların geri ödenmesi konusunda ne gibi umutların var olduğunu anlamak zordu. İngiliz elçiliğine göre, sürekli dolaşan kâğıt paranın gizlice basıldığına dair söylentilere rağmen, Uluslararası Mali Komisyon, bunu hiçbir zaman kanıtlayamıyordu. Yunan hükümeti yüzde 12 oranında uygulanan gelir vergisini artırma konusunda hemfikir olmasına rağmen, bu artışın kamuoyunda tepkilere neden olabileceği endişesi ile karşı karşıyaydı.³²

Yunanistan'ın bir çıkmaz içerisinde olduğunu gören Gounaris, mali destek arayışının yanında Anadolu'daki savaşa diplomatik çözüm yolları da aramaya başladı. Nitekim 1921 Kasım'ının farklı günlerinde İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon ile yaptığı toplantılarda Yunanistan'ın haklarını gözeterek İngiltere'nin soruna diplomatik bir çözüm bulması için yardım istedi. Hatta İzmir ve çevresinde özerk bir yönetim kurulabileceğini söyledi.³³

Sakarya savaşının kaybedilmesi ve sonrasında diplomasi alanında yaşanan gelişmeler, Yunanistan'a özellikle Fransız ve İtalyan hükümetleri tarafından sağlanan kısmi desteğin sona ermesinde önemli rol oynamıştı. Bu savaş neticeleri itibarıyla İngiliz hükümet çevrelerinde de yankı bulmuş ve Yunanistan'a duyulan güvenin iyice zayıflamasına neden olmuştu. Öyle ki, İngiliz yönetimi arasında başta dışişleri olmak üzere Anadolu'da barışın sağlanması için Yunan ordusunun Anadolu'yu bütünüyle tahliye etmesi gerektiğini savunan sesler yükselmeye başlamış, bazı parlamenterler ve bazı sömürge yönetimleri de bu yönde görüş belirtmişlerdi.³⁴ Ancak Yunanistan'ın Batı Anadolu'da yaşayacağı herhangi bir başarısızlığın İngiltere'nin Yakındoğu'daki politikasını derinden etkileyeceğini ifade ile Yunanistan'ın desteklenmesi gerektiğini savunanlar da az değildi. Hatta bu talep Lloyd George hükümetinin resmi görüşü niteliğindedi.³⁵

Yunanistan, 1922 yılına da yine ekonomik ve finansal güçlüklerle girmişti. Anadolu'daki savaşın politikaya etki ettiği bu dönemde de ülke, hükümet krizleri ile buhranlı bir süreç yaşamaktaydı. Parlamentodan güvenoyu alamayan hükümetler, yerine kurulan yeni kabineler, bir şekilde savaşı finanse etmek ve ülkede ekonomik olarak istikrarı sağlamak için Avrupa'da yoğun bir destek arayışı içerisine girmişlerdi.³⁶ Ayrıca Sakarya'daki yenilgiden sonra ordu içerisinde birtakım değişiklikler yapılmasına rağmen orduda Venizelos anti-Venizelos tartışmaları devam ediyordu. Bununla birlikte Yunan hükümetleri Müttefiklerden umdukları desteği alamadıkları için ortaya çıkan sorunlarla baş etmekte ciddi zorluklar yaşıyorlardı. Sakarya Savaşı'ndan sonra Fransızların TBMM hükümeti ile Ankara Antlaşması'nı imzalaması ve İtalyanların ise benzer yolu tercih ederek Anadolu'dan kuvvetlerini çekmeleri, Avrupa'da Yunanistan aleyhine dengenin değişmesine neden olmuştu. Ayrıca İngilizlerin de Anadolu'daki Türk-Yunan savaşına karşı tarafsız olduğunu beyan etmeleri ve bunun kamuoyunda karşılık

1918 ve 1919 yıllarında İngiliz Hükümeti tarafından Yunanistan'a verilen £10,000,000 ve £2,000,000'luk kredilerin harcanmamış bakiyesi olan yaklaşık £5,500,000'den vazgeçmeyi uygun görmüştü. Gounaris'in bu hamlesi ve buradaki müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlanması yenilgiden sonra Yunanistan'da gerçekleşen askeri darbe sonrasında kendisinin tutuklanmasına ve ülkesine ihanet etmekle suçlanmasına neden olacaktı. TNA, FO. 286/854, No. 658, Mr. Lindley'den Lozan'da Lord Curzon ve Dışişlerine İletilen Gounaris'in Sorgu Tutanağı Raporu, 18 Kasım 1922.

³¹ Smith, *Yunan Düşü*, s. 349.

³² Eleftheria Daleziou, *Britain and the Greek-Turkish War and Settlement of 1919-1923: The Pursuit of Security by Proxy in Western Asia Minor*, Phd Thesis Submission Department of History Faculty of Arts University of Glasgow, September, 2002, 231-233; 22 Mart 1922 yılı için Müttefiklerin her iki tarafa önerdikleri tekliflerin detayları için bkz. Documents on British Foreign Policy (DBFP), Vol. XVIII, Chapter IV, Conversations in Paris between British, French, and Italian Representatives, March 22-26, 1922.

³³ Bu görüşmelerin içeriği hakkında detaylı bilgi için bkz. TNA, FO. 286/857, "Minutes of a Fifth Meeting Between Lord Curzon and M. Gounaris, Baltassis and Rangabe, held in Lord Curzon's Room at 11:30", November 19, (1921), NO. E 12734/143/44.

³⁴ Daleziou, *Britain and the Greek-Turkish War and Settlement of 1919-1923*, 234.

³⁵ TNA, FO. 286/757, No. 347, Lord Granville'den Lord Curzon'a, 10 Mayıs 1921; Ediz, *Diplomasi ve Savaş*, 276-277.

³⁶ Özgür Rençberler, *Küçük Asya Felaketinin Yunan Siyasetine Etkisi (1919-1922)*, Ankara Üniversitesi İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014, 46.

bulması, Yunan hükümetinin sorunu Sevr temelinde Müttefik Devletlerin arabuluculuğu ile yeniden barış masasından medet umar hale getirmişti.

Yunanistan her yönüyle tam bir çıkmazın içerisine girmişti. 22 Mart 1922’de Müttefiklerin soruna barışçıl yolla çözüm bulmak için TBMM hükümetine barış önermeleri bu açıdan bakıldığında Yunanistan’ı kurtarmak için bir diplomatik hamleydi.³⁷ Yunan hükümeti, finansal destek olmadan Anadolu’daki savaşı daha fazla sürdüremeyeceğini Londra hükümetine beyan etmesine rağmen Yunan kamuoyu bu gelişmelerden ve ordunun içinde bulunduğu durumdan pek haberdar değildi. Hükümet yetkilileri olası bir Anadolu’nun tahliyesi durumunda ülkede ayaklanma çıkabileceği veya ordu içerisinde bir grup subayın bunu reddederek Anadolu’daki işgal ordusu içerisinde isyan başlatacağı korkusunu taşıyordu. Başbakan Gounaris, bütün bu düşünce ve endişelerini Londra’da İngiliz Başbakan Lloyd George ve Dışişleri Bakanı Lord Curzon’a açıklayarak bu çıkmazdan kurtulmak için çıkış yolu aramaktaydı.³⁸

Londra hükümetinin, Atina’ya yardım etmek amacıyla ortaya attığı 22 Mart 1922 tarihli barış teklifleri ise Gounaris’i zor durumda bırakacak şartlar içermektedir.³⁹ Zira Gounaris, barışın sağlanması için Yunanistan’ın tamamen eli boş bir şekilde Anadolu’dan çekilmesini halkın asla kabul etmeyeceğini bildiğinden Türk tarafının teklife nasıl bir yanıt vereceğini merak ediyordu. Müttefik teklifine Türk tarafının barış müzakerelerinin başlaması için öncelikle Yunan ordusunun Batı Anadolu’yu tahliye etmesini şart koşması hem Yunan kanadında hem de Müttefik kanatta kabul görmediğinde Yunanistan’ı Anadolu girdabından kurtaracak son diplomatik hamle de başarısız oldu.⁴⁰

1922 yılının bahar aylarında bu diplomatik girişimlerin devam ettiği sıralarda Yunanistan’ın finansal olarak durumu 1921’e nazaran daha da kötüleşmiş bir vaziyetteydi. Öyle ki 1921-22 bütçesi, Nisan 1922’de sunulduğunda 1.678 milyon civarında bir açık ortaya çıkmıştı. Bu arada Anadolu’daki askerî harekât, tüm başarısızlıklara rağmen devam ediyor ve ülkenin kaynaklarına ağır bir yük bindiriliyordu. Bu koşullar altında, Avrupa’nın daha istikrarlı para birimleriyle kıyaslandığında drahminin değerinin düşmeye devam etmesi şaşırtıcı değildi. Yabancı döviz alımını sınırlamak ve ekonomik faydalı kanallara yönlendirmek amacıyla başlatılan Bankalar konsorsiyumunun ithalata sınır getirme sistemi de başarısız olmuştu. Drahminin değerindeki düşüş, Yunan göçmenlerin genel olarak sıkıntılı koşullar göz önüne alındığında, ülkelerine para gönderme konusunda artan tereddütleriyle daha da kötüleşti. Ayrıca dünya çapında ticarete ve özellikle de gemicilikte devam eden durgunluk, Yunan tüccarları ve gemi sahiplerinin savaştan hemen sonraki dönemde elde ettikleri geçici refaha da son vermişti.⁴¹

Yunan maliyesinin her yönüyle iflasın eşiğinde olduğu İngiliz elçisi Lindley’in 1922 yılı Ocak ayında Londra’ya gönderdiği şu raporda da açıkça ifade edilmekteydi: “*Hazine boş, maaşlar aylarca gecikmiş durumda, Mali Komisyonun varlığı nedeniyle hükümet kâğıt para çıkaramıyor ve alacaklıların feryatları her geçen gün daha da yükseliyor. Yetkililerin tek başvurabileceği kaynak, eline geçirebilecekleri herhangi bir mal veya ürüne el koymak ve ödeme yapmayı daha iyi zamanlara ertelemektir.*”⁴² Lindley, Yunan hükümetinin dış yardımlar olmadan yönetimi daha fazla sürdüremeyeceğini düşünüyordu. Lindley’in tespitleri ile birlikte savaşın sebep olduğu fiyat artışları, Yunan halkının alım gücünü etkilemişti. 1922 yılı içerisinde yaşanan olumsuzluklar da bu artışların katlanmasına neden olacaktı. Fiyatların I. Dünya Savaşı’nın başladığı 1914 yılına göre ulaştığı düzey ve bu yılın ikinci yarısında diğer bir ifadeyle 1922 yılının Haziran ve Aralık aylarındaki seyri aşağıdaki tabloda açıkça görülmektedir⁴³.

³⁷ Eleftheria Daleziou, *Britain and the Greek-Turkish War and Settlement of 1919-1923: The Pursuit of Security by Proxy in Western Asia Minor*, Phd Thesis Submission Department of History Faculty of Arts University of Glasgow, September, 2002, pp. 234-235.

³⁸ Daleziou, *Britain and the Greek-Turkish War and Settlement of 1919-1923*, 231-233; 22 Mart 1922 yılı için Müttefiklerin her iki tarafa önerdikleri tekliflerin detayları için bkz. DBFP, Vol. XVIII, Chapter IV, Conversations in Paris between British, French, and Italian Representatives, 22-26 March 1922.

³⁹ Barış teklifinin özeti ise şöyleydi; “Yunanlılar Anadolu’yu boşaltacak, Edirne, Kırklareli sancakları Yunanlılarda kalacak, ücretli Türk ordusunun Sevr Antlaşması’ndaki 50.000 kişilik miktarı 85.000 kişiye çıkarılacak.” İsmet Görgülü, *Büyük Taarruz*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1992, 3.

⁴⁰ Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri* (Çev.: Cemal Köprülü), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2011, 236-238.

⁴¹ TNA, FO. 371/7883-E5204/27/44 Rumbold to Curzon, 22 May 1922; TNA, WO. 32/5658, Evacuation of Smyrna by the Greek Army, 9 March 1922.

⁴² TNA, FO. 476/36, Annual Report 1922, Greece. No. 13388671.

⁴³ Bahse konu yıllarda Yunanistan’daki ortalama işçi ücretleri de şu şekildeydi:

	1921 yılı	1922 yılı
Vasıfsız işçi:	Günde 15-20 Drahmi	Günde 30-40 Drahmi

Ürün	Birim	1914 Fiyatı (Drahmi)	Haziran 1922 Fiyatı (Drahmi)	Aralık 1922 Fiyatı (Drahmi)
Ekmek	Okka	0.55	1.80	3.00
Koyun eti	Okka	1.79	11.00	32.00
Dana eti	Okka	1.96	9.00	26.00
Yumurta	Adet	0.19	0.45	2.80
Süt	Okka	1.16	2.10	6.00
Balık	Okka	3.28	18.00	40.00
Tereyağı	Okka	14.12	24.00	50.00
Peynir	Okka	2.80	9.60	18.00
Şeker	Okka	1.06	8.00	19.60
Patates	Okka	0.34	2.00	5.50
Pirinç	Okka	2.38	6.00	16.00
Kahve	Okka	3.36	16.00	58.00
Kömür	Okka	0.42	0.75	2.00
Kok kömürü	Okka	0.17	0.65	2.90
Petrol	Okka	2.10	5.40	15.00
Metil alkol	Okka	1.02	5.60	8.20
Gaz	Metreküp	0.27	1.80	3.20

Kaynak: TNA, FO. 476/36, Annual Report 1922, Greece. No. 13388671.

Lindley, Türk taarruzunun gerçekleşeceği 26 Ağustos 1922 tarihli raporunda ise Yunanistan'ın mali durumu ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

"... Hükümet ülkedeki zenginliğin büyük bir kısmını şimdiden kullanmış gibi görünüyor. Vergileri son sınıra kadar artırdılar, halkın banknotlarını yarıya indirdiler, tüm lüks ürünler ve çoğu temel ihtiyaç maddesi üzerindeki ithalat vergilerini yükselttiler ve döviz istikrarı kavuşturmak için sert önlemler aldılar. Ancak drahmi değer kaybetmeye, fiyatlar yükselmeye devam ediyor ve zorunlu krediden elde edilen gelir de Eylül veya Ekim'e kadar tükenecek. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Yunan göçmenlerden gelen para transferlerinin gelmemesi ülke için çok ciddi bir kayıp. Hükümet, günde yaklaşık 10 milyon drahmi harcıyor ve nereden yardım alabileceklerini bilmiyor. Üzüm ve zeytin mahsullerinin birkaç ay daha kurdu kapıdan uzak tutması bekleniyor. Ancak ondan sonra tek alternatif yabancı bir kredi olacak gibi görünüyor ya da hükümet tekrar Uluslararası Mali Komisyonu'nun emirlerine karşı gelecek ve daha fazla para basacak. Bu da bugün Avrupa'nın birçok ülkesinde görülen felaket sonuçlara yol açacak. Maliye Bakanı, her halükârda böyle bir önleme başvurmuyacağını beyan ediyor. Fakat kredi başarısız olursa başka hangi seçeneklerin kaldığını görmek zor."⁴⁴

Yunan hükümeti, Lindley'in de ifade ettiği gibi bu açıkları gidermek için yeni adımlar atmaya karar verdi ve bu maksatla, parlamentoya birkaç mali yasa tasarısı sundu. Bunlar arasında gelir vergisi ile posta ve telgraf ücretlerinin iki katına çıkarılması, tütün üretimine uygulanan verginin ve hükümet tekellerine uygulanan

Nitelikli Zanaatkar:	Günde 50-60 Drahmi	Günde 100-150 Drahmi
Liman İşçileri:	Günde 20-50 Drahmi	Günde 120-130 Drahmi
Mağaza Çalışanları:	Aylık 150-200 Drahmi	Aylık 300-400 Drahmi
Kadın Ev Hizmetçileri:	Aylık 100-150 Drahmi	Aylık 200-400 Drahmi

Kaynak: TNA, FO. 476/36, Annual Report 1922, Greece. No. 13388671.

⁴⁴ TNA, FO. 476/36, Annual Report 1922, Greece. No. 13388671.

vergilerin artırılması, sonuncusu ve en önemlisi ise, 1.500.000.000 drahmilik zorunlu bir iç kredi yasa tasarısıydı. Bu kredi, banknotların yarıya indirilmesiyle elde edilecekti. Bir yarısı banknotun değerinin yarısı karşılığında yasal ödeme aracı olacak ve diğer yarısı da %6,5'lik bir tahvile değiştirilebilir olacaktı. Başlangıçta faiz oranı %7 olarak belirlenmişti. Ancak daha sonra %6,5'e düşürüldü ve kalan %0,5 ise tahvil sahiplerine fayda sağlayacak bir piyango için kullanıldı. İlk ödül ise 1.000.000 drahmi olarak tespit edildi.⁴⁵

Tahvil sahipleri, tahvilin değerinin yarısını bankadan altı ay boyunca yıllık %6 faiz oranıyla borç alabilirlerdi. Bu borç, tamamen veya kısmen, yurt dışından sağlanacak ilk kredinin gelirlerinden geri ödenmek zorundaydı. Maliye Bakanı, bu tasarımı parlamentoya sunarken, ilgili düzenlemenin yurtdışında yapılan bir kredinin sonuçlandırılmasındaki gecikme nedeniyle gerekli olduğunu açıklamıştı. Gerekli paranın hemen bulunması gerekiyordu ve yeni banknotlar çıkarmak, drahminin değerini hızla düşüreceği için herkes halihazırda banknot olarak sahip olduğu miktarın yarısını hemen almayı tercih etti. Bu yöntemle, herkesin yıllık geliri azalacak, daha fazla tasarruf yapmaları zorunlu hale gelecek ve sermayeleri artacaktı. Yunan Maliye Bakanlığı yetkilileri, bu önlemin Anadolu'da savaşı devam ettiren 250.000 askerin korunması için kesinlikle gerekli olduğu yönünde beyanatlar veriyorlardı. İngiliz yetkililere göre halk uygulanan mali tedbirleri savaşın bir gereği olarak görmeye başladığından ülkede kayda değer protesto gösterileri gerçekleşmemişti.⁴⁶

Bu arada Londra'dan döndükten sonra 10 Mart 1922'de Yunan Parlamentosuna Londra'daki görüşmeler hakkında bilgi veren Başbakan Gounaris, gelen tepkiler üzerine 11 Mart'ta istifa etmek zorunda kaldı. Meclis, Gounaris'in Londra'daki görüşmelerde başarısız olduğu kanaatindeydi. Fakat Kral Konstantin, kabineyi kurma görevini yeniden kendisine verdi.⁴⁷

Gounaris'in Londra'da borç para bulma ve siyasi destek çabaları Yunan kamuoyu tarafından yakında izlenmişti. Özellikle Venizelos yanlısı muhalif basın hükümetin bu çabalarını eleştirerek dilenci durumuna düşürülen ülkenin sorunlarına bu arayışların çare olmayacağını yazmışlardı. Sideris imzası ile yayınlanan bir yazıda Yunanistan'ın %12 faizle İngiltere'den almaya çalıştığı borcu eleştirilerek Yunanistan'ın o güne değin %9'un üzerinde faiz ödemediğinden hareketle, *"hiçbir ülke bu kadar ağır koşullarda herhangi bir kredi almış değildir."* ifadelerine yer veriliyordu. Bu faizle bir krediye razı olunmasının sebebi olarak Yunanistan'ın giderek yalnızlaşması ve 250.000 askerin silâh altında bulundurulması gösterilmiş, *"Özgürleştiricilerle buraya kadar ulaştık"* denilerek hükümetin Yunan halkının üzerine 500 milyon drahmilik bir yük daha yükleyemeyeceğine işaret edilmiştir. Eleştirilerde böyle bir kredinin sadece yirmi gün için yeterli olabileceği ancak sonrasında durumun daha da kötüleşeceği ifade edilerek Kral'ın bu kredi teklifini reddetmesi istenmişti.⁴⁸

Tahmin edileceği gibi Yunanistan'ın içinde bulunduğu durum sadece Yunan halkını değil, Anadolu'daki Yunan askerlerini de derinden etkilemekteydi. Askerler arasında özellikle 1921 yılından itibaren firar olayları başta olmak üzere huzursuzluk artmaya başlamıştı. Öyle ki Yunan ordusunda görev yapan Prens Andreas, 19 Aralık 1921 tarihinde Metaksas'a yazdığı bir mektupta, ordunun takatten düşüğünü ve yakın zamanda bir barış antlaşması gündeme gelmezse sonucun Yunanistan için felaket olacağını ifade ediyordu. Anderas mektubuna, *"Ordunun düşmanının ciddi bir inisiyatifi karşısında cevap verebileceğini kesinlikle düşünmüyorum. Cephenin herhangi bir noktasındaki yenilgi ordunun geri kalanını da kaçınılmaz olarak yıkacak. Sonrasında ise düşmanı herhangi bir yerde durdurmak mümkün olmayacak"* uyarıları ile devam ederek Metaksas'a, *"Küçük Asya kâbusuna hemen son verecek bir şey olmalı."*⁴⁹ diyordu.

1922 yılında Yunanistan'da devam eden ve hiçbir umut vaat etmeyen ekonomik koşullar ülkenin İngiltere ile olan ticaretini de ciddi şekilde etkilemişti.⁵⁰ Yunan hükümeti, İngiliz firmalarıyla yapılan sözleşmeler veya İngiliz mallarının talepleri için yükümlülüklerini yerine getirmede ciddi şekilde zorlanıyordu. Haziran 1922'ye kadar, İngiliz elçiliğinin dikkatine sunulan İngiliz tüccarların alacaklarıyla ilgili davalarda, hükümete karşı yapılan taleplerin toplamı 1.400.000 sterline ulaşmıştı ve bunun 72.760 sterlini el konulan mallar için yapılan taleplerden

⁴⁵ TNA, FO. 476/36, Annual Report 1922, Greece. No. 13388671.

⁴⁶ Yunan hükümetinin aldığı bu önlem Ordu, Anadolu'da bozguna uğrayıp Atina'ya dönmesi ve bir darbe neticesinde hükümeti devirmesi ile ortaya çıkan ihtilal ortamında mevcut hükümet üyelerine yöneltilen en ağır suçlamalardan biriydi. TNA, FO. 286/854, No. 658, Mr. Lindley'den Lozan'da Lord Curzon ve Dışişlerine İletilen Rapor, 18 Kasım 1922.

⁴⁷ Sina Akşin, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele V, Büyük Zafer*, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 1922, 60.

⁴⁸ Erdem, *Mizah Penceresinden Yunanistan'da Halk*, s. 137.

⁴⁹ Batı Anadolu'daki işgal süresi boyunca Yunan askerlerinin harekât ile ilgili düşünceleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Foti Benlisoy, *Kahramanlar, Kurbanlar, Direnişçiler*, İstanbul: İstos Yayınları, 2019, 89-159.

⁵⁰ TNA, FO. 476/36, Annual Report 1922, Greece. No. 13388671.

oluşuyordu. Ortaya çıkan sorun İngiliz elçiliği ile Yunan hükümet yetkilileri arasında sayısız yazışmalara konu olduysa da sorun, ekonomik durum nedeniyle çözüme kavuşturulamamıştı.⁵¹

Aslında Yunanistan'ın doğal kaynaklarının geliştirilmesi için verilen imtiyazlar ile ülkede hâlihazırda bulunan ve faaliyet gösteren İngiliz firmalarının durumu, iki ülke ticari ilişkilerini etkileyen en temel iki konuydu. İngiliz yetkililere göre ülke, İngiliz tüccarlara neredeyse sınırsız fırsatlar sunmasına rağmen mevcut koşullar ve ülkenin içinde bulunduğu savaş hali, Yunanistan'da yatırım yapan İngiliz şirketlerinin zarar etmesine neden oluyordu. Atina'daki İngiliz elçiliği, İngiliz şirketlerinin sorunlarını çözmek için Yunan hükümeti nezdinde birçok girişimde bulunmasına rağmen, elçilik yerine getirilemeyeceğine inandığı boş vaatlerin dışında herhangi bir somut uygulama ile karşılaşamıyordu. Mevcut sorunlar ve savaş durumu Yunanistan'ın iş gücü piyasası başta olmak üzere ihracat ve ithalat durumlarını da derinden etkilemişti.⁵²

Yunan mali sistemi dar boğazda olmakla beraber ülkede uluslararası ticarî hareketliliğin devam ettiğini söylemek mümkündür. Yunanistan dış ticaret paydaşlarının büyük bir kısmını ABD, İngiltere ve İtalya, diğer bir ifadeyle Müttefikleri oluşturmaktaydı.⁵³ Toplam ithalatın üçte birinden fazlasını ise (705 milyon drahmi) tarım ürünleri, özellikle un ve buğday oluşturmaktaydı. Tekstil iplikleri ve kumaşları da önemli bir yer teşkil etmekte olup (427 milyon drahmi), mineraller, ham metaller, kimyasal ürünler, şeker ve işlenmiş metal diğer ana ithalat kalemleri olarak sıralanmaktaydı. Tahıl ithalatlarına buğdayın %40'undan fazlası Kanada'dan, %35'i ise ABD'den gelmekteydi. Arpa, mısır ve diğer tahıllar çoğunlukla Romanya'dan ithal ediliyordu. Toplam 23.000 ton buğday unu ithalatının 7.000 tonu ABD'den, 6.550 tonu ise Mısır'dan gelmekteydi. Şeker ihtiyacının da yine önemli bir kısmı ABD'den karşılanmaktaydı. Tekstil sektöründe, İngiltere ve İtalya, pamuk ipliği ve ipliklerin başlıca tedarikçileriydi. Pamuklu kumaş için İngiltere, toplamın yarısından fazlasını sağlamakta, ABD ve İtalya ise kalan miktarın üçte ikisini tedarik etmekteydi. Yünlü iplikte, toplamın üçte biri İngiltere ve Belçika tarafından sağlanırken, yünlü kumaşta yarıdan fazlası İngiltere tarafından ve yaklaşık dörtte biri de İtalya tarafından tedarik edilmekteydi. Maden ithalatlarının büyük bir kısmını ise kömür oluşturmaktaydı. 187.000 ton kömürün başlıca tedarik ülkesi İngiltere'ydı (172.000 ton). 16.000 tonluk demir ihtiyacının ise beşte dördü Belçika'dan, sekizde biri Almanya'dan ve geriye kalan da İngiltere'den karşılanmaktaydı. Petrol, Romanya ve ABD'den, boya; Almanya, Belçika, Fransa ve İngiltere'den ithal edilmekteydi. İmal edilmiş metal ürünlerinde İngiltere'nin payı azalırken Belçika'nın payı iki kat artmıştı. Almanya, tarım aletleri, genel makineler, ev gereçleri ve çelik, pirinç, çinko, kalay ürünleri ile gümüş eşya gibi metallerde Yunanistan'ın başlıca tedarikçisi konumundaydı.⁵⁴

Yunanistan'ın savaş yıllarında ithal ettiği ürünlere ve oranına karşılık ihracatının daha sınırlı düzeyde kaldığını görmekteyiz. İngiliz belgelerinde yer alan bilgilere göre kuş üzümü, zeytin, zeytinyağı, tütün, turunçgiller, incir, kuru üzüm, kolofan, terebentin, magnezit, sabun ve şarap başlıca ihraç ürünleri olarak öne çıkarken, ihraç ülkeleri ise; ABD (491 milyon drahmi), Almanya (315.5 milyon drahmi), İngiltere (313 milyon drahmi), İtalya (171 milyon drahmi) ve Hollanda (110 milyon drahmi) şeklinde sıralanmaktaydı.⁵⁵

Yunanistan'ın ithalat ve ihracat verileri rakamsal olarak çok kötü olmamakla beraber, gıda, yakıt, teknik malzemeler ve silah alımında neredeyse tümüyle dışa bağımlı olunması, çok büyük bir finansman ihtiyacını gerekli kılmış, bu finansman da ne ülke içerisinden ne de dışarıdan karşılanabilmiştir.

⁵¹ TNA, FO. 371/7884-E6358/27/44, Lindley to Foreign Office, 16 June 1921

⁵² TNA, FO. 476/36, Annual Report 1922, Greece. No. 13388671.

⁵³ Almanya, Belçika, Fransa, Kanada, Mısır, Romanya diğer ülkeler olarak sıralanmaktaydı. Tüm bu ülkelerden yapılan toplam ithalat miktarı 1921 yılı için yaklaşık 1 milyon 400 bin drahmi, 1922 yılı için ise 2 milyon drahmi idi. TNA, FO. 476/36, Annual Report 1922, Greece. No. 13388671.

⁵⁴ TNA, FO. 476/36, Annual Report 1922, Greece. No. 13388671.

⁵⁵ TNA, FO. 476/36, Annual Report 1922, Greece. No. 13388671.

Sonuç

Bağımsızlığından itibaren genelde Osmanlı Devleti aleyhine genişleyen Yunanistan, Dünya Savaşı'nda aldığı konumla, bu kez en büyük toprak kazanımına ulaşmayı amaçlamıştı. Böylece hem tarihi hedefine ulaşacak hem de Batı Anadolu'nun verimli arazileri sayesinde geçen yüzyıl boyunca maruz kaldığı ve halen de devam eden ekonomik krizlerden kurtulacaktı. Dolayısıyla Türklerin Büyük Savaş'ta yenilmesi tarihi bir fırsat olarak görülmüş, ekonomilerinin yeni bir savaşı kaldırıp, kaldıramayacağını pek umursamamışlardı. Dahası, zor durumda kaldıkları takdirde her zaman olduğu üzere Müttefiklerine başvurabilirler, Uluslararası Mali Komisyon aracılığı ile Müttefiklerinden daha kolay parasal yardım alabilirlerdi.

Ancak 1920 yılı Kasım ayında Venizelos'un seçimleri kaybetmesi ve bir ay sonra da Müttefiklerle arası hiç iyi olmayan sürgündeki Konstantin'in halk oylaması ile yeniden Yunanistan tahtına oturması, ülkenin hem iç politik hem de Anadolu'daki işgal durumunu derinden etkiledi. Bir çıkmaz içerisinde olduğunu düşünen Müttefikler, öncelikle Yunanistan'ı destekleyip desteklenme konusunda bir süre tereddüt yaşasalar da özellikle İngiltere Yakın Doğu'daki çıkarları gereği Kralı devreden çıkararak bir politikayla Yunan hükümetleri ile ilişkilerini sürdürmeye karar verdi. Ancak Fransa ve İtalya bir süre sonra politikalarında belirgin değişikliklere giderek Yunanistan'ın Batı Anadolu'daki varlığından rahatsız olmaya, dolayısıyla mali destek taleplerine olumsuz bakmaya başladılar.

İşte hem Kral Konstantin'in varlığı hem de Fransız – İtalyan politikalarındaki değişiklik, Yunan hükümetlerinin savaş boyunca dış piyasalardan istediği mali desteği almasına engel oldu. Ancak her ne olursa olsun Lloyd George hükümetinin Yunanistan'ın yanında durduğu da bir gerçektir. Londra yönetimini sıkıntıya sokan, dünya savaşından geriye kalan ekonomik sıkıntılar ile sermaye ve iş çevrelerinden istediği desteği alamamasıydı.

Yunan hükümetleri için tek çıkar yol iç piyasaya yönelmekti ancak artan dış ticaret açığı ve toplanan vergilerin yetersiz kalışı ülkeyi mali krize sürüklemişti. Öyle ki 1921 yılı itibarıyla bütçe açığının 28 milyon sterline ulaştığı ortaya çıkınca, mevcut Yunan hükümeti açığı kapamak için birçok vergi kaleminde ciddi oranlarda artışa gitmek durumunda kalmıştı.

Anadolu harekâtı sürecinde ekonomik açıdan belki olumlu seyreden tek husus, ticarî hayatın canlılığı idi. Her ne kadar bu dönemde Yunanistan ile ticaret yapan şirketler, Yunan hükümetlerinin mali yükümlülüklerini yerine getirmemelerinden dolayı zararlara uğradıysalar da Yunanistan ile olan ticari ilişkilerini sürdürmüşlerdi.

Savaşın getirdiği zorluklar ve siyasette yaşanan çekişmelerin neden olduğu mali – iktisadi krizler hiç şüphesiz Yunanların belini bükmüştü. Fakat kendilerine sunulan Megali İdea düşüncesi ve büyük hayaller, onları dizginlemiş ve onların sosyal düzeni alt üst edecek şekilde hükümeti protesto olaylarına kalkışmalarına engel olmuştu.

Yazar Katkı Oranı/Author Contribution Rate (Çok yazarlı makaleler için geçerlidir)	Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır. / The authors contributed equally to this study.
Finansal Destek ve Teşekkür/Grant Support and Acknowledgement	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.
Çıkar Çatışması/Conflict of Interest	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

KAYNAKÇA

A- Arşiv Belgeleri

Documents on British Foreign Policy, (DBFP), Vol. XVIII, Chapter IV, Conversations in Paris between British, French, and Italian Representatives, March 22-26,1922.

The National Archives, Foreign Office, (TNA, FO)

The National Archives, (War Office)

B- Telif Eserler

Akşin, Sina, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele V, Büyük Zafer*, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 1922.

Benlisoy, Foti, *Kahramanlar, Kurbanlar, Direnişçiler*, İstanbul: İstos Yayınları, 2019.

Cihangir, Çiğdem Kılıçoğlu, "Mondros Mütarekesi'nden Sevr Antlaşması'na Yunan Kamuoyunun Tutumu: Beklentiler-Yorumlar-Tepkiler", *Türk ve Batı Basınında Sevr Antlaşması* (Ed.: Mehmet Okur), Ankara: Akçağ Yayınları, 2022, 357-408

Dalby, Andrew, *Eleftherios Venizelos 1919-1923 Barış Görüşmeleri ve Sonrası*, (Çev. Dinçer Demirkent), Ankara: Akılçelen Kitaplar, 2014.

Dalezou, Eleftheria, *Britain and the Greek-Turkish War and Settlement of 1919-1923: The Pursuit of Security by Proxy in Western Asia Minor*, Phd Thesis Submission Department of History Faculty of Arts University of Glasgow, September, 2002, pp. 234-235.

David Lloyd George'un Hatıralarında Sevr ve Lozan'a Giden Süreç (Yay. Haz: Resul Yavuz), İstanbul: İdeal Kültür Yayınları, 2020.

Ediz, İsmail, *Diplomasi ve Savaş*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2015.

Erdem, Nilüfer, *Mizah Penceresinden Yunanistan'da Halk, Savaş ve Siyaset 1919-1923*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2018.

Erdem, Nilüfer, *Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı (1919-1923)*, İstanbul: Derlem Yayınları, İstanbul, 2010.

Görgülü, İsmet, Büyük Taarruz, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1992.

Demirhan, Hasan, *Yunanistan'da Emperyalist Kavga (1914-1918)*, İstanbul: İdil Yayınları, 2012.

Hatipoğlu, M. Murat, *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında Türk- Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*, Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, 1988.

Diomidis, N. Petsalis, *Greece at The Peace Conferance 1919*, Thessaloniki: Institite for Balkan Studies, 1978.

Helmreich, Paul, *Sevr Entrikaları Büyük Güçler, Maşalar Gizli Antlaşmalar ve Türkiye'nin Taksimi*, (Çev.: Şerif Erol), İstanbul: Sabah Yayınları, 1996.

Jaeschke, Gotthard, *Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri*, (Çev.: Cemal Köprülü), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

Rençberler, Özgür, *Küçük Asya Felaketinin Yunan Siyasetine Etkisi (1919-1922)*, Ankara Üniversitesi İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.

Smith, Michael Llewellyn, *Yunan Düşü*, Ankara: Ayraç Yayınları, 2002.

Sofuoğlu, Adnan, Yıldırım, Seyfi, *Arşiv Vesikalarına Göre 1921 Londra Konferansı*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2018.

Tayfur, M. Fatih, "Yunanistan'ın Mali- Finansal Krizi: Tarih Kaç Kez Tekerrür Eder?", *Mülkiye*, XXXVI/274, (2012), 184-189.

"Venizelos'un Hatıraları ve Gizli Mektupları", *Hayat Tarih Mecmuası*, (1 Ocak 1974),

